

Luku 14

Media vallankäyttäjänä

Oppikirjan sivut 108-113

Media
vallankäyttäjänä

s. 108–112

Lat. media, välissä olevat

1. Media tehtävät

- välittää tietoa yhteiskunnasta
- pitää vireillä yhteiskunnallista keskustelua
- on linkki päätöksentekijöiden ja kansalaisten välillä
- toimii vallan vahtikoirana
- on epävirallisesti ”neljäs valtiomahti”

Missä valta Suomessa sijaitsee?

4. Median valta:

- **Vallan vahtikoira → valvoo päättäjien toimia**
- **Neljäs valtiomahti → käyttää valtaa**
- **Informaation välittäjä → mahdollistaa demokratian**

Vapaa media on toimivan demokratian edellytys.

Vapaalla medialla tarkoitetaan sitä, että media käsittelee niitä aiheita, joita se haluaa, ja siten kuin se haluaa.

- **Media ei ole riippuvainen esim. vallanpitäjistä tai rahoittajien mielipiteistä.**
- **Demokratiaan kuuluu erilaisten mielipiteiden yhteensovittaminen.**
- **Lehdistön vapaus!**

Median pelisääntöjä

- Ennakkosensuuria ei ole.
- Toimittajan ei tarvitse paljastaa lähdeään (**= lähdesuoja**).
- Lain takaama yksityisyyden suoja.
- Ihmisistä ei saa kirjoittaa mitään loukkaavaa.
- Ihmisiä ei saa kiihottaa kansanryhmää vastaan.
- Kenenkään uskonrauhaa tai kunniaa ei saa loukata.

Lähdesuojan merkitys

- sananvapauden kulmakivi
- estää viranomaisia saamasta selville, kuka on antanut toimittajalle/tiedotusvälineelle tietoja
- sen avulla voidaan käsitellä monia arkaluontoisia yhteiskunnallisia ongelmia
- paljastuksia esim. taloudellisista ja poliittisista väärinkäytöksistä, tarvitsematta pelätä koston- tai rangaistustoimia
- **voidaan murtaa vain, jos kyseessä on rikos, josta rangaistus voi olla yli kuusi vuotta vankeutta** (sama kuin lääkärien vaitiolovelv.), →**tuomioistuimen päätöksellä**

4a. Julkisen sanan neuvosto

- **vaalii julkisen sanan vastuullista vapautta ja tukea hyvää journalistista tapaa**
- **käsittelee asioita tehtyjen kanteluiden perusteella**
- **ottaa kantaa viranomaisen ja yksityisen pyrkimykseen rajoittaa sanan- ja julkaisemisen vapautta**
- **Voi antaa langettavia päätöksiä (=huomautus tai vakava huomautus)!**

Mitä kannanoton kuva symboloi?

Sananvapaus

*Vihaa, mustamaalausta,
raiskauspuheita sekä
tappouhkauksia.*

*Toimittajien, tut-
kijoiden ja poliitikko-
jen vainoamista.*

*Toisten uhkailua,
henkistä väkivaltaa,
haistattelua.*

*Mikään näistä ei liity
millään tavalla sanan-
vapauteen.*

**MIETI MITEN ITSE
KÄYTÄT SANOJA.**

SANOMALEHTIEN LIITTO

Uhkailu, haukkuminen, vainoaminen, kiusaaminen. Voisi olla myös huomiotta jättämistä (ignore).

*Vihaa, mustamaalausta,
raiskauspuheita sekä
tappouhkauksia.*

*Toimittajien, tut-
kijoiden ja poliitikko-
jen vainoamista.*

*Toisten uhkailua,
henkistä väkivaltaa,
haistattelua.*

*Mikään näistä ei liity
millään tavalla sanan-
vapauteen.*

Miksi kannanotto päättyy näihin sanoihin?

*MIETI MITEN ITSE
KÄYTÄT SANOJA.*

SANOMALEHTIEN LIITTO

Median ongelmakohtia:

- **Omistusten keskittyminen: kärsiikö moniäänisyys?**
- **Kaupallisuus: vaikuttavatko mainostajat sisältöön?**
- **Klikkijournalismi: syvällisestä käsittelystä lukukertojen laskemiseen**
- **”Valemedia”:** vastaanottajan on osattava arvioida tiedon luotettavuus
- **Tekoäly: deepfake...**
- **Algoritmit voivat johtaa ”kuplaan”**

Sosiaalinen media muuttaa
tiedonvälitystä

Kuka tahansa voi julkaista:

- **Mielipide korostuu, fakta hiipuu**
- **Lähdekritiikki korostuu**

4b. Julkisen sanan neuvosto

- **Langettava päätös: Langettava 7120/YLE/19Yle**
 - Uhrin hienotunteinen kohtelu, ihmisarvon kunnioittaminen, journalistinen päätösvalta
 - Yle Kioski julkaisi YouTubessa ja Yle Areenassa henkirikosta käsittelevän videon. Käsittelytapa loukkasi rikoksen uhrin ihmisarvoa eikä täyttänyt uhrin hienotunteisen kohtelun vaatimuksia.
- **Vapauttava päätös: Vapauttava 7169/SL/19Keskipohjanmaa**
 - Yksityisyyden suoja, nimi rikosuutisissa
 - Lehti kertoi paikallisen taksiyrittäjän saamasta ajokiellosta ja sen syystä. Taksiyrittäjän henkilöllisyyden kertominen oli perusteltua, koska tapaus oli paikallisesti merkittävä.

Tehtävä 5. Somen vaikutus?

- **Verkottuminen on helpompaa.**
- **Ihmiset tavoitetaan helpommin ja nopeammin.**
- **Nopeasti järjestettävien mielenilmausten ja tapahtumien toteuttaminen on helpottunut.**
- **On tasa-arvoistanut vaikuttamista, koska lähes kuka tahansa voi yrittää vaikuttaa.**
- **Monipuolisuus**
- **Laajuus (maantiede)**
- **Reaaliaika**
- **Halpuus = demokraattisuus**
- **Some tuo näkyvyyttä (erilaisille hankkeille ja järjestöille).**
- **Myös poliitikot käyttävät sosiaalista mediaa laajasti (blogit, Facebook ja Twitter).**

Tehtävä 5. Somen vaikutus?

- **mainontaa liikaa**
- **liioiteltuja klikkiotsikoita**
- **helpompaa ilmaista vihamielisiä aatteita**
- **algoritmit, virukset**
- **disinformaation ja valeuutisten leviäminen**
- **addiktoivaa, vie paljon aikaa**
- **tieto muuttuu**
- **yksityisyyden uhka, heikko tietosuoja**
- **Vihapuhe, huijaukset**
- **nettikiusaaminen ja altistuminen ahdisteluille, groomaukselle jne.**

Tehtävä 3. Mitä etuja ja ongelmia liittyy sosiaaliseen mediaan?

Etuja:

- **Ihmisten välinen kommunikointi on helppoa, mikä voi lisätä ja syventää sosiaalisia suhteita.**
- **Siellä on helppo levittää tietoa.**
- **Se tarjoaa kanavan vaikuttaa asioihin; kansalaisjärjestöt ja politiikan toimijat ovat levittäytyneet sosiaaliseen mediaan.**
- **Se tarjoaa ihmisille viihdettä.**

Tehtävä 3. Mitä etuja ja ongelmia liittyy sosiaaliseen mediaan?

Ongelmia:

- **Vie suuren osan ihmisten vapaa-ajasta.**
– voi vähentää esim. liikkumista ja yhteistä aikaa perheen tai puolison kanssa
- **Heikentää pitkällä tähtäimellä ihmisten terveyttä.**
- **Some voi aiheuttaa riippuvuutta.**
- **Ihmiset saattavat paljastaa somessa itsestään tietoja, joista on heille myöhemmin haittaa. Tietoja on vaikea enää jälkeinpäin poistaa.**
- **On helppo sanoa mitä vaan ja sitten kaduttaa...**